

БӨЛІМ: ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ / ҚАЗАҚ ТІЛІ

Сын тұрғысынан ойлаудың элементтерін қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында қолдану

ЖАРИЯЛАНДЫ
10.10.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/165389/

Алибаева Асемгуль Даулбаевна

Ақмола облысы, Степногорск қаласы, Шоқан Уалиханов атындағы №8 ЖОББ мектеп.
Қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі

Сын тұрғысынан ойлау – бұл ақпаратты талдау, оны қайта сараптау, негіздеу және тұжырымдауға мүмкіндік беретін ойлау процесі. Ол оқушыларды дербес және терең ойлауға, өз көзқарасын қорғауға және жаңа идеялар ұсынуға бағыттайды. Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында СТО әдісін қолдану оқушылардың тілдік қабілеттерін дамытуға, мәтіндермен жұмыс істеуге және әдеби шығармаларды тереңірек түсінуге септігін тигізеді.

Сын тұрғысынан ойлаудың негізгі принциптері

Сын тұрғысынан ойлауды қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында қолдану үшін оның негізгі принциптерімен таныс болу қажет. Олардың қатарына мыналар жатады:

- Ашықтық:** Оқушыларға кез келген мәселені әр түрлі қырынан қарау мүмкіндігін беру.
- Диалог:** Оқушылар мен мұғалім арасында диалог орнату арқылы жаңа идеяларды ортаға салу.
- Сұрақ қою:** Сұрақтар қою арқылы ойлау процесін тереңдету және оны бағыттау.
- Шығармашылық:** Оқушыларды өз бетінше шешім қабылдауға және жаңа идеяларды іздеуге ынталандыру.

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында СТО қолдану ерекшеліктері

Мәтінмен жұмыс

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында СТО әдістерін қолдану оқушылардың мәтіндерді тереңірек түсінуіне және олардың өз көзқарастарын қалыптастыруына ықпал етеді.

Мәтінмен жұмыс кезінде қолдануға болатын негізгі әдістер мыналар:

- **INSERT әдісі:** Оқушыларға мәтін оқып жатқан кезде түсінікті, жаңа, қайшылықты және ойлануға мәжбүр ететін тұстарын белгілеу ұсынылады. Бұл әдіс оқушылардың мәтіннің негізгі мазмұнын терең түсінуіне көмектеседі.
- **Мәтінді талдау және сұрақ қою:** Әдеби шығарманы оқығаннан кейін оқушыларға мәтін бойынша талқылау сұрақтарын қою қажет. Бұл сұрақтар шығарма мазмұнын саралауға және оның негізгі идеяларын тереңірек ұғынуға мүмкіндік береді.

Топтық жұмыс

СТО-ның маңызды элементтерінің бірі – топтық жұмыс. Оқушылар топтарға бөлініп, белгілі бір тапсырмаларды орындау барысында бір-бірімен пікір алмасып, ортақ шешімге келеді. Бұл әдіс қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында өзекті болып табылады, өйткені оқушылар түрлі тақырыптарды бірлесе талқылап, бірлесіп шешім шығарады.

Оқу материалдарын шығармашылық түрде өңдеу

- **Синквейн әдісі:** Бұл әдісті оқушылар әдеби шығарманың негізгі идеясын қысқаша, бірақ мазмұнды түрде ашуға көмектеседі. Синквейн – бес жолдан тұратын қысқаша өлең түріндегі тапсырма, ол шығарманы талдау нәтижесінде жасалады.
- **Кластер әдісі:** Бұл әдіс арқылы оқушылар белгілі бір тақырып немесе шығарма бойынша өздерінің білімдерін графикалық түрде ұйымдастырады. Оқушылар кластер құру кезінде өз ойларын жүйелеп, оларды талқылай алады.

Рефлексия және кері байланыс

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында оқушылардың білімін бекіту үшін рефлексияны қолдану маңызды. Сабақ соңында оқушылар өздерінің не білгені, не үйренгені және болашақта қандай дағдыларды жетілдіру қажет екендігі туралы ойлануы керек. Бұл әдіс сын тұрғысынан ойлауды дамытып, өз бетінше оқу дағдыларын нығайтады.

Сын тұрғысынан ойлаудың әдістерін қолданудың артықшылықтары

1. **Талдау және бағалау дағдыларын дамыту:** Оқушылар ақпаратты сыни тұрғыдан талдайды және оны дұрыс бағалай алады.
2. **Оқушылардың белсенділігін арттыру:** Сабақта белсенді қатысатын оқушылар жаңа ақпаратты қабылдауда ынталы болады.
3. **Шығармашылық қабілеттерін дамыту:** Оқушылар өз пікірлерін шығармашылық тұрғыдан жеткізуге үйренеді.
4. **Оқушылардың жауапкершілігі артады:** Өз пікірін қорғай алу, өз бетінше

шешім қабылдау қабілеттері дамиды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. **Педагогика** – Алматы: Алтынсарин атындағы Қазақ білім академиясы, 2004.
2. Выготский Л.С. **Ойлау мен сөйлеу** – Алматы: «Мектеп» баспасы, 1982.
3. Мұқанова Б. **Сын тұрғысынан ойлау технологиясы** – Тараз: Парасат, 2009.
4. Көшімбетова С. **Оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері** – Алматы: Білім баспасы, 2007.
5. Тұрғынбаева Б.А. **Дамыта оқыту технологиялары** – Алматы: Рауан, 2002.
6. Кенжебекова А.С. **Қазақ тілін оқытуда сын тұрғысынан ойлау технологиясының қолданылуы** – Алматы: Қазақ университеті, 2014.
7. Фриман С. **Critical Thinking in Language Education** – New York: Routledge, 2011.
8. Сәдуақасова М. **Қазақ әдебиеті сабағында сыни тұрғыдан ойлау әдістерін қолдану жолдары** – Астана: Білім баспасы, 2013.

КМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.